

Народна банка на Република Северна Македонија
Дирекција за статистика

**Методолошки објаснувања
за извештаите за официјалните девизни резерви
и девизната ликвидност**

1. Општи методолошки појаснувања за екстерните статистики

Екстерните статистики претставуваат сублимат од повеќе одделни статистички истражувања за прибирање, обработка и објавување податоци за состојбата и/или трансакциите со нерезиденти, и тоа: платен биланс, странски директни инвестиции, меѓународна инвестициска позиција, официјални девизни резерви, бруто надворешен долг и бруто надворешни побарувања.

Народната банка на Република Северна Македонија, со цел усогласување со меѓународните статистички стандарди и подготовка на меѓународно споредливи податоци, своите активности првенствено ги фокусира на усогласување со меѓународно пропишаните стандарди и примена на најновите прирачници од областа на платниот биланс, странските директни инвестиции, бруто надворешниот долг и побарувања, како и официјалните девизни резерви.

1.1. Усогласување со европските и меѓународните статистички стандарди

Усогласувањето на статистичките извештаи од екстерните статистики се врши преку примената на меѓународните упатства и нивното вградување во националната статистика.

Меѓународните упатства и ЕУ регулативи коишто се применуваат при прибирањето и обработката на податоците се следниве:

- Прирачникот за меѓународна инвестициска позиција и платен биланс (Balance of Payments and International Investment Position Manual, sixth edition (BPM6), 2009, IMF);

- Прирачникот на ММФ за меѓународни резерви и девизна ликвидност (International Reserves and Foreign Currency Liquidity: Guidelines for a Template, IMF 2013);

- Прирачникот за статистика на надворешниот долг (External Debt Statistics: Guide for Compilers and Users, IMF, 2013);

- Насоките на ОЕЦД за дефинициите за странските директни инвестиции, 4. издание, БД4 (OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment 4th edition BD4);

- Regulation (EC) No 184/2005 of the European Parliament and of the Council;

- Commission Regulation (EC) No 601/2006, implementing Regulation (EC) No 184/2005;

- Commission Implementing Regulation (EU) No 228/2014, amending Regulation (EC) No 601/2006;

Класификациите коишто се применуваат при прибирањето и обработката на податоците за овие истражувања се следниве:

- НКД - Национална класификација на дејности (компатибилна со NACE Rev. 2);

- Национална класификација на сектори (компатибилна со ESA 2010);

- Меѓународен стандард за класификација на земји и валути (ISO country and currency codes).

Националната законска регулатива, во која се дефинира содржината на податоците коишто се прибираат за потребите на екстерните статистики, е во согласност со Законот за Народната банка на Република Северна Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 158/2010,

123/12, 43/14, 153/15 и 6/16) и Законот за девизно работење („Службен весник на Република Македонија“ бр. 34/2001, 49/2001, 103/2001, 54/2002, 51/2003, 81/2008, 24/2011, 135/2011, 188/13, 97/15, 153/15 и 23/16). Резидентноста на институционалните единици е утврдена со Законот за девизно работење, при што физичките лица коишто привремено престојуваат во Република Северна Македонија врз основа на важечка виза за престој, односно работна виза во траење од најмалку 6 месеци имаат третман на резиденти на Р. Северна Македонија¹.

Извештајни единици се правни и физички лица коишто имаат економски трансакции со нерезидентите и коишто во зависност од видот на трансакциите со нерезидентите известуваат за своите побарувања и обврски од/кон нерезидентите врз основа на должнички инструменти, капитални вложувања во и од странство, побарувања и/или обврски од/кон нерезидентите врз основа на останатите финансиски инструменти и сл. Известувањето е непосредно (директно од извештајните единици) и посредно (преку други институции коишто располагаат со информации за одреден вид трансакции со нерезидентите).

1.2. Политика на објавување и ревизија на податоците

1.2.1 Политика на објавување на податоците

Податоците за екстерните статистики се објавуваат со утврдена периодика и рокови дадени во календарот на објавување на податоците (расположлив на интернет-страницата на НБРСМ - http://nbrm.mk/kalendar_na_objavuvanje_na_podatoci.nspj).

Методологиите за екстерните статистики, исто така, се објавени на интернет-страницата на НБРСМ.

1.2.2 Политика на ревизија на податоците

Ревизија на објавените податоци може да се врши во случаи на:

- добивање нови и/или коригирани информации и податоци од извештајните единици; или
- промени кај изворите на податоци или методологијата за составување на одделно статистичко истражување.

Во согласност со меѓународните препораки, за позначајните измени во податоците коишто произлегуваат од извршените ревизии се дава соодветно објаснување со фуснота или во рамки на соопштенијата за печат.

Ревизија на податоците во историската временска серија се врши почнувајќи од моментот на појавување на настанот што довел до измена на

¹ Ваквото дефинирање на резидентноста на физичките лица и неговата примена во креирањето на статистичките податоци претставува исклучок од препораката наведена во меѓународните статистички стандарди каде како критериум за утврдување на резидентноста се користи престој или намера за престој во една земја во траење од една година или повеќе.

податоците, или доколку за тоа не постојат соодветни услови, за најдолг можен временски период наназад. Доколку настане измена во прикажувањето на податоците (објавување нов показател - сектор, инструмент и друго), историската временска серија се ревидира почнувајќи од моментот на воведување на новиот показател, доколку за тоа постојат соодветни услови.

2. ОСНОВНИ КАРАКТЕРИСТИКИ И КОНЦЕПТИ ЗА ИЗРАБОТКА НА ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ОФИЦИЈАЛНИ ДЕВИЗНИ РЕЗЕРВИ

Официјални девизни резерви

Податоците се однесуваат на состојбата на девизните резерви и другите девизни средства на НБРСМ на определен датум.

Девизните средства се дефинираат како средства коишто ѝ се веднаш расположливи на монетарната власт и контролирани од монетарната власт, а служат за финансирање на платниот биланс преку интервенција на девизниот пазар со цел да се влијае врз девизниот курс и/или за други цели.

Девизните резерви, како средства со кои располагаат и се контролирани од страна на монетарните власти, се состојат од: монетарно злато, специјални права на влечење (SDR-Special Drawing Rights), резервна позиција кај ММФ и девизни резервни средства.

Одделните компоненти на девизните резерви се дефинирани целосно во согласност со методологијата на Меѓународниот монетарен фонд (Прирачник за платен биланс и меѓународна инвестициска позиција, шесто издание).

Состојбата на девизните резерви се пресметува по средниот курс на НБРСМ на денот за кој се објавуваат податоци.

Монетарно злато

Злато: Категоријата „монетарно злато“ го опфаќа златото со кое ракува НБРСМ, а коешто се состои од монетарно злато што се наоѓа во трезорот на НБРСМ, златни прачки, монетарно злато депонирано во странски банки и монетарно злато на пат.

Депозити во злато: Депозитите во злато го опфаќаат ороченото злато во странски банки на подолг временски период.

Девизни резервни средства

Депозити кај странски банки: Оваа категорија ги опфаќа девизните средства на тековни сметки кај странски банки и орочените девизни средства во странство.

Ефектива во трезорот: Ефективата во трезорот ја сочинуваат ефективните странски пари коишто се наоѓаат во трезорот на НБРСМ, странски чекови во девизи примени во благајната, чекови испратени за наплата во странство.

Хартии од вредност. Во оваа категорија влегуваат пласманите во должнички купонски и дисконтни хартии од вредност, издадени или гарантирани од странски држави, централни банки, мултилатерални развојни банки и меѓународни финансиски институции, како и пласманите во обврзници со обезбедување. Хартиите од вредност се искажуваат по пазарна вредност, со вклучување на износот на пресметаната камата.

Извештајот за официјалните девизни резерви на Република Северна Македонија се изработува еднаш месечно, во рок од 7 дена по истекот на односниот период.

3. ОСНОВНИ КАРАКТЕРИСТИКИ И КОНЦЕПТИ ЗА ИЗРАБОТКА НА ИЗВЕШТАИТЕ ЗА ОФИЦИЈАЛНИ ДЕВИЗНИ РЕЗЕРВИ И ДЕВИЗНА ЛИКВИДНОСТ

Рамката за изготвување на стандардните извештаи за девизните резерви и девизната активност се заснова на два меѓусебно поврзани концепти - официјалните девизни резерви и девизната ликвидност.

Првиот концепт се однесува на девизните резерви, коишто во шестото издание на Прирачникот за платен биланс и меѓународна инвестициска позиција се дефинирани како: „девизни средства коишто се веднаш расположливи на монетарната власт и контролирани од монетарната власт, а служат за финансирање на платниот биланс преку интервенција на девизниот пазар со цел да се влијае врз девизниот курс и/или за други цели“.

Вториот концепт на девизна ликвидност подразбира поширока дефиниција, опфаќајќи ги од една страна, девизните средства расположливи веднаш на властите (монетарната власт и централната влада) за задоволување на побарувачката за девизи, а од друга страна, краткорочните девизни обврски и вонбилансните активности на властите, преку планираните и потенцијалните нето-одливи на девизни средства врз оваа основа.

3.1. Институционална покриеност

Согласно со законските надлежности, единствена институција одговорна за држење и управување со официјалните девизни резерви во Република Северна Македонија претставува Народната банка на Република Северна Македонија. Извештаите институционално ги опфаќаат активностите на централната банка и централната државна власт - без јавните фондови (којашто во своето работење создава девизни обврски).

3.2. Опфат на финансиските активности од аспект на валутата на извршување

Извештајот за официјалните девизни резерви и девизната ликвидност на Република Северна Македонија опфаќа инструменти коишто гласат и се извршуваат во странска валута, како и инструменти изразени во странска валута, но коишто се извршуваат во домашна валута.

3.3. Принцип на вреднување

Состојбата на хартиите од вредност се вреднува дневно според пазарната цена на соодветниот инструмент, додека вреднувањето на златото се врши еднаш месечно според пазарната цена на последниот ден од месецот. Планираните и потенцијалните нето-одливи на девизните средства се вреднуваат по номинална вредност. При вреднувањето на девизните резерви и останатите девизни средства, опфатена е и пресметаната камата во рамките на делот I. Податоците се конвертираат во евра според официјалниот девизен курс на односниот датум, објавен од страна на НБРСМ.

3.4. Опфат од аспект на рочноста

Извештаите се засноваат на концептот на „преостаната (резидуална) достасаност“, односно ги вклучуваат: краткорочните инструменти (оригинален рок на достасување до една година), долгорочните инструменти со преостанато достасување пократко од една година, како и сите побарувања/обврски коишто достасуваат за наплата/плаќање во рок од една година од односниот период. Податоците за нето-одливите, според времето на достасување се поделени на нето-одливи до еден месец, од еден до три месеци и од три месеци до една година.

3.5. Резидентност

Девизните резерви се однесуваат на побарувањата на монетарната власт од нерезиденти. Концептот на девизна ликвидност ги вклучува девизните побарувања и обврски на властите кон резиденти и нерезиденти.

4. СТРУКТУРА НА ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ОФИЦИЈАЛНИ ДЕВИЗНИ РЕЗЕРВИ И ДЕВИЗНА ЛИКВИДНОСТ

Извештајот е составен од четири дела, и тоа:

I. Официјални девизни резерви и останати девизни средства

Овој дел од извештајот вклучува податоци за **состојбата** на девизните резерви и останатите девизни средства на централната банка.

A. Официјални девизни резерви

Официјалните девизни резерви треба да одговараат на дефиницијата дадена во Прирачникот за платен биланс на ММФ, при што ги вклучуваат: хартиите од вредност, валутите и депозитите, резервната позиција кај ММФ, специјалните права на влечење, златото и останати средства.

Средствата на НБРСМ во рамките на девизните резерви се составени од побарувањата од нерезиденти во странска валута, и тие ги вклучуваат:

- хартии од вредност (A.1.a.);
- валути и депозити (A.1.б.);
- резервна позиција кај ММФ (A.2.);
- СПВ (A.3.);
- злато (A.4.) и
- останати девизни резерви (A.5.).

Во рамките на инструментот хартии од вредност е вклучен и износот на пресметаната камата.

Забелешка: Репо и обратните репо трансакции, како и свопот со злато се евидентираат на бруто основа во Делот I.A. Официјални девизни резерви. Кај репо и своп трансакциите, средствата примени од страна на НБРСМ и хартиите од вредност и златото дадени како гаранција од страна на НБРСМ се вклучени во официјалните девизни резерви. Кај обратните репо и своп трансакции, средствата дадени од страна на НБРСМ ги намалуваат официјалните девизни резерви, додека хартиите од вредност и златото примени од страна на НБРСМ како гаранција не се вклучени во официјалните девизни резерви. Побарувањата и обврските поврзани со репо, обратни репо и своп трансакции се евидентирани во Делот II, Планирани краткорочни нето одливи на девизни средства. Хартиите од вредност и златото дадено/примено како гаранција при репо, обратни репо или своп трансакции се евидентирани во Делот IV, Меморандумски, дополнителни ставки за состојбите и трансакциите.

Б. Останати девизни средства

Останатите девизни средства се составени од девизните средства на централната банка коишто не ги исполнуваат основните критериуми за нивно вклучување во девизните резерви.

Извори на податоци: Основен извор на податоци претставува сметководствената евиденција во НБРСМ.

II. Планирани краткорочни нето-одливи на девизните средства

Овој преглед ги опфаќа сите однапред познати краткорочни нето-одливи на средства во странска валута. Се прикажуваат сите нето-одливи (прикажани поодделно како приливи и одливи) коишто достасуваат во рок од една година, со исклучок на оние приливи коишто се веќе прикажани во рамките на средствата од прегледот I од Извештајот. Се прикажуваат три одделни вида преостаната рочност: „до 1 месец“, „од 1 до 3 месеци“ и „од 3 месеци до 1 година“. Одливите се прикажуваат со негативен знак (-), додека приливите со позитивен знак (+). Резидентниот статус не е критериум за вклучување износи во овој преглед. За разлика од првиот преглед, каде што средствата се прикажани по пазарна вредност, тука износите се прикажуваат според нивната номинална вредност.

Опфат на податоци:

- Планирани отплати по заеми на централната и/или монетарната власт земени од нерезиденти, кои достасуваат за плаќање во наредните 12 месеци;
- Планирани отплати по еврообврзници издадени од централната власт;
- Депозити во странска валута кај НБРСМ, со рочност до 12 месеци;
- Обврски по основ на репо трансакции, кои достасуваат во наредните 12 месеци; и
- Побарувања по основ на обратни репо трансакции, кои достасуваат во наредните 12 месеци.

Извори на податоци: Податоците во делот за планот на отплата на кредитите земени од странство од страна на државата и планот на отплата на еврообврзниците се добиваат од Министерство за финансии и евиденцијата за кредитната задолженост од Дирекцијата за статистика во рамките на НБРСМ. Податоците за останатите ставки се добиваат од сметководствената евиденција на НБРСМ.

III. Потенцијални краткорочни нето-одливи на девизните средства

Овој преглед ги вклучува идните потенцијални активности коишто можат да предизвикаат намалување на средствата во странска валута. По дефиниција, овие ставки се однесуваат на нето-одливите коишто произлегуваат од вонбилансни активности. Нето-одливите се прикажуваат по номинална вредност и ги опфаќаат единствено оние приливи и одливи коишто достасуваат во рок од една година (според принципот на преостаната рочност).

Опфат на податоци:

- Планирани отплати по јавно-гарантирани заеми земени од нерезиденти, кои достасуваат за плаќање во наредните 12 месеци (точка 1,а.); и
- Депозити во странска валута на комерцијалните банки кај НБРСМ, врз основа на барањата за задолжителна резерва (точка 1,б.).

Извори на податоци: Податоците за планот на отплата на јавно гарантираниот долг се добиваат од Министерство за финансии и евиденцијата за кредитната задолженост од Дирекцијата за статистика во рамките на НБРСМ. Податоците за останатите ставки се добиваат од извори во НБРСМ.

IV. Меморандумски, дополнителни ставки за состојбите и трансакциите

Прегледот опфаќа состојби и трансакции коишто не се опфатени во претходните три прегледи, а тие се важни за процена на износот на официјалните резерви и девизната ликвидност. Тука се содржат финансиските инструменти коишто се изразени во странска валута, а се извршуваат во домашна валута, како и структурата на официјалните девизни резерви класифицирана по групи на валути.

Опфат на податоци:

- Државни записи со девизна клаузула кои се порамнуваат во домашна валута (точка 1.а.);
- Државни обврзници деноминирани во странска валута кои се порамнуваат во домашна валута (точка 1.б.);
- Пазарна вредност на хартиите од вредност дадени како гаранција при репо трансакции и вклучени во Делот I.
- Пазарна вредност на хартиите од вредност примени како гаранција при обратни репо трансакции и кои не се вклучени во Делот I.
- Валутна структура на официјалните девизни резерви.

Извори на податоци: Податоците за инструментите изразени во странска валута, а извршени во домашна валута се добиваат од Министерството за финансии. Податоци за валутната структура на девизните резерви и за државните записи со валутна клаузула се добиваат од извори во НБРСМ.

5. ПЕРИОДИЧНОСТ НА ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ОФИЦИЈАЛНИ ДЕВИЗНИ РЕЗЕРВИ И ДЕВИЗНА ЛИКВИДНОСТ

Извештајот за официјалните девизни резерви и девизната ликвидност на Република Северна Македонија се изработува еднаш месечно, во рок од 30 дена по истекот на односниот период.